

in his actionibus non ordinantur ad finem, v.g. hirundo hoc anno nata nullam habet cognitionem de necessitate nidi ad parandum ova, & pullos, neque species illorum, & per consequens nequit referre collectionem palearum ad nidum, & nidi constructionem ad fovendum, sed primo se offert ipsi palearum collectio, quam statim ex naturali instinctu appetit appetit, deinde offertur mixtio cum luto, & hanc etiam appetit, postea volatus ad nidum, & nidificationem, &c. & in hoc consistit directio Dei ut auctoris naturae, ut scilicet hanc obiecta ordinantur represententur, & quod appetitus ex innata propensione ducatur ex illa apprehensione; non tamen quod species causet insensatas.

258 Contra 2. concluditur in qua sustinetur, negationem concipi actu quodammodo diviso prae rationes adductas disp. prec. num. 20. insurgit adhuc Arriga disp. 5. de An. sec. 5. ostendendo sensum internum actu positivo immediate percipere negationem, non autem actu quodammodo diviso, quod probat quia si perciperent solo actu diviso, sequeretur dari discursum in brutis, & actum reflexivum supra propriam substantiam; sed probat, quia iuxta nostrum dicendi modum brutum taliter cognoscere negationem, seu sensum in pariete non impediunt egressum, video colorem hic, & ibi nihil video, ergo ibi nihil est, in hoc loco erant catuli, modo non adsum, ergo si hic non sunt, alibi sunt, quod est discurre, & cognoscere propriam substantiam, quia brutum cognoscere se non videt. Tum quia adhuc à primo ad ultimum perciperet negationem, dum ultimo ait ibi nihil esse.

Rep. hoc argumentum urgere quoque ipsum Arrigam, nam admissa specie infensa representante negationem caloris certum est non posse cognoscere sensum hanc negationem, nisi etiam habeat cognitionem positivam oppositam, unde cecus à nativitate non cognoscit negationem coloris, quia nullam habet notitiam coloris, ergo ut percipiat negationem istam, debet simul reflectere ad colorem, & consequenter videtur facere quandam discursum, ac seipsum percipere non videntem colorem. Tum quia quando brutum cognoscit alientiam filiorum, non percipit illam ut sic in abstracto, sed in tali loco externo debet percipere se non videre ibi filios; quare semper erit quaedam reflexio. Dicimus ergo sensum bruti percipere negationem actu quodammodo reflexivo objectum alibi cognitum, & supra sensum externum ad quod tali loco illud non cognoscitur, scilicet dum cognoscit in pariete foramen, hoc percipit, quia in aliis partibus parietis videt colorem parietis, qui indicant impedimentum ad egressum, in foramine nullum videt colorem, hinc non apprehendit aliquid impedimentum, & consequenter egreditur ex aula, neque hoc est discurre, quia cum non discit ex alio, sed solus in actu apprehendit colorem, hic est impedimentum, ibi nullum est impedimentum, eo vel maxime, quod non consistit perfectam reflexionem supra actum, & potentiam actus, ita ut seipsum cognoscit, sed confuso modo unum pollit aliud cognoscit non deducendo unum ex alio. Præterquam quod non est necesse ad actionem, quod semper habeatur expressa, & formalis cognitio negationis impedimenti, sed sufficit, quod non sit cognitio oblati, in itinere enim non semper advertimus nos non impediri, sed satis est, ut nullam habeamus notitiam impedi menti retardantis.

259 Contra 3. concluditur primo, quod internus sensus non cognoscit sensationes externas. Tum quia nullum sensationem esse sensibilibus, quia sensibilia per se sunt qualitates vel primae, vel secundae, sensatio nulla est his. Tum 2. sensus internus non cognoscit externos, ergo neque actus ipsorum. Tum 3. non imittunt proprias species in sensum internum, ergo nequeunt cognoscere, patet conf. quia ad quamlibet cognitionem requiritur potentia, & obiectum, vel species eius; aut prob. quia sic in visione albi duae species imprimuntur sensui interno, scilicet species albi, & visionis, & sic duo actus simul inest in sensu interno, quod est falsum; tum quia postea deest illi species obiecti, & remanere species actus, & sic percipi actus sine obiecto, quod est falsum. Tum 4. non habemus idolum de sensationibus externis, sed tantum de oblati sensibilibus, ergo sensu interno non percipiuntur sensationes externae. Tum 5. tactio v. g. quae fit in pede non potest transmitti ad cerebrum propriam speciem per nervos, aliter obiectum non posset in pede sentiretur, sed ferè per totum corpus; neque potest agere immediate in distans, ergo &c.

Rep. negando sensationem non esse per se sensibilem, & qualitatem secundam, licet non sentiantur à sensibus externis. Ad v. negatur pariter, quia sensus, cum sit potentia substantialis, non est per se sensibilis, sensatio vero est accidens sensibile; sicut tactus non percipit substantiam ignis licet percipiat colorem, qui ab igne producit. Ad 3. iam diximus prohiberi aperi posse sensum per speciem propriam distinctam à specie obiecti; nec esse falsum imprimi duas species, & representata per illas simul sentiri, ad aliud concedi potest totum; vel dicendum, quod sicut actus dependet ab obiecto, sic species actus à specie obiecti, eo quia se habent ut unum quid in ordine ad sensum internum. Ad 4. dicimus etiam de actu, formati idolum, ut patet, cum recordamur de actu, non de obiecto, regulariter tamen non advertitur tale idolum, sed solum de obiecto, quia potentia trahitur ab obiecto, quod est magis sensibile. Ad 5. non sentitur tacto per totum corpus, quia species per nervos immittit ad cerebrum sunt alterius rationis à speciebus sensibilibus productis ab obiectis, nec tamen causare sensationem eiusdem rationis cum tactione, & cum uniantur potentie externae, sed alterius rationis, & ut unice sensui interno, qui solum est in cerebro.

260 Secundò, quod non percipiat proprios actus, prob. Tum quia nullus sensus, cum sit quantus, & extensus, est supra se reflexivus, ut docet Scotus 4. d. 43. q. 2. G. & d. 43. q. 3. ar. 1. sicut quantitas, cum sit extensa, non potest supra se ipsam convertere. Tum 2. sensus externus non percipit proprios actus, ergo neque internus. Tum 3. sensus externus non sentit qualitatem sensibilem sibi inhaerentem, ergo neque proprium actum. Tum 4. quantum ad se est prærens, non sentitur à sensu tantum obiectum quod, ergo multo minus quando est absens, & non existens. Tum 5. obiectum sensus est limitatum, ergo nequit continere suum actum, qui altioris est ordinis, quod patet inductione in sensibus externis. Tum 6. si sensus actum, cum sit extensus, deberemus percipere extensionem ipsius, imò & organum, à quo extenditur, nam quando sensus accidens, sentimus etiam subiectum accidentis, at non percipimus extensionem organi, ergo &c.

Rep. sensum non esse perfectè reflexivum supra proprios actus, ut est intellectus, sed aliquantulum tantum, ut dicimus ar. seq. cui reflexioni non obstat extensus, quantitas enim est ratio, cur una pars non possit propter extensionem reduci in loco alterius, non tamen impeditur, quia potentia organica cognitiva per alium ad unum tamen potest supra se quasi reflectere, & cognoscere actum præteritum. Neque Scotus ibi oppositum docet, ut patet in fine ar. sed problematicè hinc inde disp. Ad 2. neg. paritas propter majorem perfectionem interni sensus; tum quia experientia convincit. Ad 3. assumptum non videtur verum universaliter, ut patet de odore existente in organo; sed quicquid fit de hoc, neg. etiam paritas propter eandem rationem, ut diximus probando conclusionem. Ad 4. Doctor cit. negat conf. quia forte sensus non est perfectè reflexivus, ut advertat proprium actum existentem, sed advertit reflexus, ideoque quando actus est prærens, solum advertit reflexus ad obiectum, à quo rapitur, non ad actum propter imperfectiorem potentiam. Ad 4. neg. conf. cum probatione paritate. Ad 6. similitur neg. seq. quia sufficit, quod percipiatur actus ipse præteritus; & si valet, offendet, nec polle internum sensum percipere actus externos, quod est contra ipsum Ruvium, cuius est hæc ratio. Ex his deducitur obiectum adæquatam sensui interni esse sensibile in communi, & in sua universitate, sicut obiectum intellectus ponitur intelligibile secundam totam communitatem acceptum.

ARTICULUS III.

De actibus sensibus internis, non sicut iudicativi, & discernitivis.

261 Septem solent à Doctoribus assignari actus interni sensibus, ut advertit Ruv. tract. de sens. inter. q. 1. Primus actus est discernere obiecta à sensibus externis apprehensa, quod iudicamus unum obiectum scilicet colorem videri à visu, non audiri ab auditu, & rigus tangi à tactu, non gustari, &c. Secundus actus est phantasia, cum scilicet obiecta apprehensa cognoscimus, etiam postquam fuerunt considerata mensa sentata, licet actu ab externis sensibus non percipiatur. Tertius dicitur imaginari, quod ex duobus obiectis simpliciter apprehensis unum tertium componitur, ut cum apprehendo montem, & auro imaginamur montem aureum; apprehendo hircum, & cervo imaginamur hircocervum, & differt hæc actus à secundo, quod ille est solum simplicium, ut sunt ab externis sentata, iste vero est compositorum ex illis simplicibus; solum potest dubitari, num sicut actus illo componitur simplicia obiecta, ita quoque componatur species sensibiles, ita ex specie montis, & ex specie auri reluit quædam species composita representans montem aureum, an vero videtur obiectum simplicium (speciem sensus elicit actum compositum obiecta, & quidem hæc pars; quod non detur species composita videtur probabilior; tum quia debet admitti species agens; tum quia in intellectione non dantur istæ species compositæ; tum quia si habet virtutem componendi species, eadem sufficit ad elictionem actus compositi, unde hæc species videtur superflua, ita colligitur ex Scot. 1. d. 7. q. 2. F.

262 Quartus dicitur estimare, quando scilicet obiectum sensatum cognoscitur ut conveniens, aut disconveniens animali; quod posse contingere saltem post primos actus docimus ar. præced. Quintus dicitur memorari, quando scilicet cognoscimus obiecta, prout fuerunt à nobis sentata, unde circa præterita tantum versatur; hi omnes actus assignantur tam in nobis, quam in brutis, reliqui duo sequentes ponuntur in nobis, eo quia, inquit aliqui, sensus interni propter consortium intellectivæ potentie, quæ rationalis est, perfectior operatur, participantque discursum quandam imperfectum; quare Sextus actus dicitur cogitare, quo sensus operatur circa sensibilia particularia præsentia eodem modo, quo intellectus circa universalia illorum discursit, unde sicut intellectus operatur per discursum circa sensibilia, sic sensus simul suo modo operatur per discursum circa sensibilia, quod est aliquo modo discurre; circa eadem præsentia operatur, quod est aliquo modo discurre; & quoniam non discursit intellectus circa præsentia tantum, sed etiam circa præterita, idcirco dari debet in nobis. Septimus actus sensus dicitur intellere in hoc discursu, & dicitur remissivus, & fit cum quodam discursu aliquantulum inferendo unum sensibile ex alio, per quod distinguitur à memorari, pro his actibus septem assignantur facultates sensitivæ, de quibus art. seq.

263 Ut autem naturam, & quidditatem horum actuum perfectè cognoscimus, videndum est, num sint verè iudicativi, & discernitivi, aut saltem aliquis illorum, quod est querere, cum potentia sensitiva vim aliquam habeat iudicandi, & discernendi, an solum apprehensiva sit sine iudicio, & discursu, ex quo patetibit postea, an verè omnes isti actus repantur in sensu interno, an aliqui tantum, & quo pacto exerceantur.

Prima extrema opinio quorundam antiquorum tribuentium sensui vim iudicativam, & discernendam, sive in homine, sive in brutis existit, & consequenter asserunt omnia bruta, aut saltem perfècta ratione pollere. Altera extrema sententia negat potentie sensitivæ iudicium, & discursum in rigore, non solum ut existit in brutis, sed etiam ut reperitur in homine, ita ex recentioribus Tol. 7. de An. cap. 3. q. 3. Suarez lib. 3. de An. 6. Ruv. tract. de sens. inter. q. 5. Averl. q. 55. lect. 4. alii. Tertia sententia media distinguit de sensu, vel enim consideratur, ut est in brutis, & sic negat actus in ipsis esse iudicativos, & discernitivos, vel ut existit in homine, & hoc propter propinquitatem, & conjunctionem cum intellectu concedit quoddam iudicium, & discursum participatum, non quidem circa universalia, sed circa particularia, ita quamplures ex Thomisticis, quos citant, & sequuntur Conimb. 3. de An. c. 3. q. 2. Item Conat. q. de sensibus internis, & alii Peripateticis.

264 Pro resolutione notat, quod iudicium multipliciter sumi potest, ut colligitur ex Scot. 4. d. 7. q. 1. f. per cognitionem prærens spectat, primo sumitur latè pro quacunque certa cognitione rei etiam simpliciter; Secundo minus latè pro cognitione duorum, vel ad invicem unitorum, vel distinctorum, non tamen attingendo formaliter identitatem, vel distinctionem, quod fit per quandam collationem, & conferentiam, sed solum materialiter attingendo extrema distincta, & unum non esse aliud, & hos duos actus indicavit Doctor cit. dum dicit: *Iudicium generaliter accipitur pro quacunque notitia certa, & illo modo sensus etiam dicitur apprehendere obiectum, vel distinguere obiectum ab obiecto, ubi requiritur fortè magis distincta apprehensio, dicitur iudicium; & in his actionibus verè competit sensui, unde inquit Arist. de An. 1. 15. & seq. sensus communis dicitur iudicare de sensibilibus diversorum sensuum, & oculum iudicare de albo, & nigro; imò Job. 12. habetur, *Nomine auris verba dicitur, & fauces comendans saporem; & c. 3. Auris verba probat, & gustat escas; Tertio modo sumitur iudicium pro actu verè compositivo, vel diviivo, quo potentia apprehensiva tenuis determinatè iudicat hoc esse, vel non esse illud, attingendo distinctè completionem formalium extremorum, & de hoc sermo in præsentibus, non verè reperitur in sensu. Idem de discursu queritur, qui est illatio unius cognitionis rei ignota per notitiam alterius notæ.**

265 Dicendum neque in brutis, neque in homine sensitivam potentiam elicere actum iudicii, vel discursus; ita Scot. 4. d. 43. q. 2. F. & seq. & d. 45. q. 3. ar. 1. & 2. & d. 1. q. 5. in corpore quibus loquitur de sensitivo appetitu, & ait, quod licet, quandoque inheret aliquantulum aliquid propter se, id est non propter aliquid negativè, quia non est eius referre ad aliud, non tamen contrariè, quia non apprehendit obiectum, ut non referre ad aliud. Prima pars de sensibus brutorum probat ex Arist. 1. de An. 2. docente compositionem, & divisionem discursus esse manere ipsius intellectus. Tum quia esse discursivum, & rationale est differentia essentialis hominis, bruta vero irrationalia dicuntur in Sacra Scriptura ut 2. Petri 2. Tum quia si discursiveret, participaret etiam aliquam libertatem, quia non est ferè major ratio, cur magis debeant habere rationalitatem, quam libertatem, & in homine utraque reperitur; at consequens est falsum, quia sic possent mereri, & demereri, nam omne opus liberum comitatur esse imputabilem laudem, vel vituperium, præ-apprehensio tenuis determinatè iudicat hoc esse, vel non esse illud, attingendo distinctè completionem formalium extremorum, ergo neque discursiveret, aut contra quæ dicendū est disp. seq. iudicium dicitur dicitur compositio, & diviivo, quia præsupponit necessarium operationem intellectus, & simplicem apprehensionem, quæ est actus distinctus à iudicio, & per hoc iudicium intellectus verè, & determinatè copulat, vel dividit extrema apprehensa; sensus brutorum non prius apprehendunt, & postea iudicant actum distincto, sed eodem actu omnino apprehendunt simul, & iudicant quod est iudicare contactu, & materialiter collatione ad invicem, quæ est iudicare contactu, & materialiter modo, ergo verè, & proprie estimatione formalis est iudicativus, patet conf. quia si ex talis esset, iam quilibet sensus haberet itam proprietatem, quod enim convenit generi, convenit cuiuslibet speciei illius generis; quod magis patet ex solutione argumentorum.

266 Secunda pars de sensu humano probatur, quia videtur esse eiusdem rationis cum sensu brutorum. Neque dicas cum Bannes 1. p. qu. 78. ar. 4. dub. 2. assumptum esse ut verum considerando sensum humanum istis, at ut concipitur unitus potentie intellectivæ, sic posse elevari, & supra sua vires agere; sicut Oculum ex se multo effectus nequit producere, at patens unitum intelligentiam, multa exerceat opera excedentia proprias vires; iuremram enim infini attingit infimum supremum. Non valet, quia sic postea oculus ut unitus sensui communitati attingere operationem aliquam excedentem proprias vires, scilicet apprehensionem fontis, licet neque ex seipso apprehendere, quod est falsum. Tum quia vel hæc elevatio fieret per receptionem aliquam agentis activam virtutem, & innatam, vel solum per extrinsecam assilientiam, & conjunctionem, non primum, quia intellectus nihil producit in po-

tentia sensitiva, hoc enim esset materiale, quod nequit à spiritu, li provenire; tum quia hoc materiale non esset adhuc sufficiens ad elevandum sensum ad iudicandum, & discurrendum, ad hos enim actus videtur exigi spiritualis potentia. Neque secundum quia ut vidimus disp. 7. Phyl. accidens neque in virtute substantiæ assilientis potest attingere substantiam, eo quia talis assilientia non augeat virtutem activam, ita de potentia sensitiva in homine dicendum, quod quamvis sit intellectus unita, quia per hanc unionem non acquirit novas vires, si ex se est impotens ad iudicandum, & discurrendum, etiam ut unita erit impotens.

267 Contra prædicta arguitur primo, quod sensus in brutis discernant. Tum quia sunt bruta prædita cognitione aliqua scientifica, vel arte, habent dialecticam, nam si canis in trivio quereret feram, si olfactu perciperet per duas vias non pertranfisse feram, statim abique alio olfactu tertiam viam arripit, ac si ita solum discurreret, non pertranfuit per primam, nec per secundam, ergo per tertiam; habent medicinam, multa enim remedia à brutis acceptimus, habent astrologiam, prævident namque tempestates, serenitates, &c. habent plurimas artes, ut aranea artem tendendi, hircum ædificandi, habent prophetiam, & multas virtutes, quia in edocantia prudentia eluces, in leone magnanimitas, in formica providentia, in columba simplicitas, unde non immerito Salomon Prov. 6. hominem rationale animal ad formicam mittit, ut sapientiam ediscat. *Vide ad formicam piger, & considera vias eius, & discite sapientiam.* Tum quia loquuntur ad invicem ex q. 3. ar. 2. proprios animi conceptus proferunt, & multi discipulantur, ut patet præcipue in avibus, quarum iuniores versus, contentuque à senioribus discunt, discipulana autem infert discursum. Tum 3. sensus non simpliciter apprehendit, sed determinatè cognoscit obiectum esse parietem album, vel nigrum, album esse convenientem, vel disconvenientem, non enim appetitus movetur ex simplici apprehensione, ut patet in nobis, nisi determinatè percipiat obiectum esse convenientem. Neque dicas sensus eodem actu apprehendere, & iudicare; Nam sic perfectior operantur, quam intellectus, perfectior enim est potentia unico actu plura attingens, quam potentia hoc idem perficiens pluribus actibus, ergo si sensus unico actu apprehendit, & componit, intellectus duobus actibus, sensus perfectioris essent nostro intellectu. Tum 4. sensus polluit reflectere supra proprios actus ex ar. præced. ergo iudicare, & discurre, prob. conf. eadem enim implicentia videtur esse secundum Scot. 4. d. 43. q. 2. G. quod materialis potentia sit reflexiva, & quod sit iudicativa, & discernitiva.

268 Rep. ad 1. quamplurima animalia esse tam perfectè cognitiva, quæ valde excedat potentiam rationalem; unde imitantur homines in industria, arte, & virtutibus, nunquam tamen operantur ex vero iudicio, per discursum, sed solum ex instinctu nature dirigentis; aliter quia plantæ mirum in modum proprios flores, & fructus producant, & exornant, potentia quoque generativa in femine, quia corpus construit mirum artificium, debent dici rationales, quod est falsum, non igitur ex admirabili effectu productione arguitur in causa iudicium, aut discursum, neque ex operatione cum quacunque cognitione, sed tantum quando verè attingitur compositio extremorum, & illam ignotè notat, exerceat si solum materialiter hæc unita attingunt, cum hac imperfici cognitione accedente instinctu nature possunt bruta hæc omnia exercere. Hinc negamus polle cognitionibus scientificis, & artibus; ad exempla dicimus eam tertiam apprehendere viam ex instinctu nature, neque ista exploratum est, num odorem feræ ibi illatenus apprehendat; sic videtur flammam includam, vel aquam omnes tentare vias, ut foras erumpat, non idcirco tamen iudicio, & ratione pollet. Illa bruta, quæ aliqua exercent medicinam, non agunt ex vero habitu, aliter essent nobis perfectiora, quia neque intellectu pollimus herbarum virtutes cognoscere, sed solum supposita prima apprehensione appetitus naturalis instinctu appetit, & addita experientia, quod fit convenientis, & juvenis, vi memorie sensitivæ retinentur species horum omnium, iterum appetit, cum offertur occasio, & quandoque intensius, quia perfectior representatur obiectum appetitui. Idem etiam de astrologia dicendum, & de aliis artibus; neque sunt concedendæ etiam veræ virtutes, sed umbrae quædam virtutum in animalibus, quæ ratione rectè à Salomone proponitur homini formica tantquam exemplar, quia si bruta, in quibus nullum viget lumen rationis, adhuc in suis operationibus regulatè procedunt, quanto magis homo id deberet præstare, cum sit rationalis anima præditus.

269 Ad 2. concedimus bruta media locutione interna sensationes ad invicem patefacere, hoc tamen non est iudicare, vel discurre, sed solum manifestare tui modo propria phantasmata, & apprehensiones; disciplina quoque, quæ in aliquibus invenitur, tantum arguit perfectiorem phantasmata, & memorativam potentiam, non iudicativam, aut rationalem, & quia non percipiunt, nec penetrant naturam, & convenientiam obiectorum. Ad 3. admissis sensum determinatè cognoscere obiectum, unde dicitur etiam aliquo modo iudicare, ut innuimus supra, non tamen est iudicium propriè, quia ut diximus, nec est vera compositio, sed actus quidam, qui aliquo modo simul est apprehensio, & compositio; Neque hoc inestur, sensum perfectiorem esse ipso intellectu, quia unico actu attingit, quæ intellectus duobus actibus percipit. Non valet, quia est hoc verum, quæ intellectus attingit perfectè attingit sensus unicus, ac intellectus duobus, ac non sic erant, ac facit in intellectu, unde quod sic operatur, provenit ex ipsius imperfectioe. Ad 4. si perfectè reflecteret sensus supra proprios actus, scilicet

fine perfecta imaginativa non videntur exequi posse; Tertius gradus est perfectior imaginativa, quae insert etiam capacitatem disciplinam, & haec denegatur ab Aristotele, formicis, apibus, & aliis brutis; eodem modo diligendum est de memoria. Quod additur de mulcis, & papilionibus potius est ad opusculum, ut notat Averl. cit. videlicet, quod ex illis adibus colligatur in ipsis memoria, quia eadem loca saepe repetunt; quod dat intelligere fortius movere mulcas, & papiliones phantasia alimentum, vel flammam, aut lucem, quam terreat phantasia percipiens, vel caris. Tandem quae dicitur de picibus, debet intelligi de memoria perfectissima, videmus enim quod ad eadem loca redeunt ad querendum cibos, vel latendum. Ad 2. neg. minor, ad probat. ait Doctor, vel quod etiam quando actus existit, cognoscitur ad superioris facultate, nam licet non sit perfecte reflexiva, habet tamen aliquam vim imperfecte reflectendi, ut diximus ar. 2. Vel si concedatur non cognosci, quando est, non satis ostenditur non posse postea cognosci per speciem; prima tamen solutio est expeditior. Ad id de tempore, inquit, quod etiam tempus est sensibile, quia tam motus, quam numerus sunt sensibilia communia, sed brevis dici poterit tempus non posse cognosci sensu formaliter sumptum, & distincte, ad determinat, ut sic enim exigitur quaedam collatio, potest tamen percipi a sensu materialiter, confuse, & indeterminate, quatenus recordatur de aliquo vidisse, audivisse, &c. quod etiam in nobis accidit, neque tunc conficimus comparationem aliquam; sic etiam sensus est rei praesentis, vel futurae, non quia percipiat formaliter coexistentiam illius rei cum tempore praesentis, vel futuro, sed quatenus percipit obiectum actu movere exteriores potentias, vel non movere actu, non apprehenditur tamen ut impossibile, sed ut possibile, quia supposita cognitione movetur appetitus ad actum desideratum. Ad 3. ait Doctor, quod licet probabiliter possent actus brutorum salvari non ponendo in eis propriam memoriam; sed solum imaginativam obiecti; facilius tamen, & probabilius salvantur assignando illis memoriam.

ARTICULUS V.

De numero internorum sensuum.

282 Prima sententia unicum tantum ponit sensum internum, qui varios actus habet exercere, & ex illis varias deinde de sumit denominationes, scilicet sensus communis, phantasiae, &c. ita Alen. 2. p. q. 7. membr. 2. sequuntur ex nostris Tatar. 3. de An. dub. 2. Cavell. super q. 9. Scoti de Anim. concl. 4. etque communior apud Recentiores, amplectuntur enim Rev. Dand. Hurt. Suarez, Guevara, Philaltheus, Averl., Ariaga, & alii in hac quaest. Secunda sententia duas ponit potentias sensitivas internas realiter distinctas, scilicet sensum communem, & phantasia, illi tribuit discernere inter obiecta externorum, illi vero ceteras alias operationes, ita Conimbr. 3. de An. cap. 3. quaest. 1. ar. 3. Fonseca, Marcellus, Petrus Martinez, Foroliviens. Prov. & alii apud Averl. Tertia sententia tres multiplicat potentias internas, ita Neme. l. 4. Philo. c. 6. Fernel. lib. 4. Phylol. c. 4. Piccol. lib. de sensu. inter cap. 7. Conr. de Anim. quaest. de sensu. internis, Tol. 3. de Anim. quaest. 6. & P. Faber theor. 100. quas potentias distribuit in sensum communem, memoriam, & potentiam quandam mediam, quam iudicativam, phantasia, aestimativam, aut imaginativam vocat. Quarta sent. docet quatuor esse internos sensus, scilicet sensum communem, imaginativam, aestimativam, & memorativam potentiam, non distinguens phantasia ab imaginativa, ita Regentes Parisienses 2. de Anim. q. 3. collat. & Thomilae ferè omnes cum D. Th. 1. p. q. 78. ar. 4. ubi Bannes, & alii interpretes, nos sequuntur, & citant Joan. de S. Thom. de Anim. q. 8. interpres, nos sequuntur, & totum. Quinta sententia, quam ex nostris sequitur. Ant. Andr. 10. Met. q. 5. asserit numerum horum sensuum esse quinarium, illes enim quatuor addunt phantasia. Nec minor dissentio est inter hae sententias, ut assignent organa uniuscuiusque potentiae; hinc cellulas cerebri ad libitum assignant.

283 Dicendum est tamen cum prima sententia, unicam esse potentiam sensitivam internam, quae omnes functiones, & actus usque modo explicatos valeat efficere. Haec conclusio expressè non habetur à Scoto, attendit scilicet ipse non ponit in 2. d. 16. potentias animae realiter ab anima, & inter se distinctas, ne multiplicet entia sine necessitate, eadem ratione quia nulla urget ratio distinguendi has potentias inter se distincte realiter, imò omnia argumenta possunt retrogeri, non erunt multiplicanda species internas; assumptum patet ex solutione obiectum; non obscurè etiam colligitur ex 2. d. 17. q. 9. ubi praeter sensus externos una tantum internam videtur ponere, quem vocat imaginativam.

Primo igitur argum. in oppos. est P. Fabri cit. qui nititur ostendere cap. 1. Scotum multiplicare internos sensus; & in primis contra Ant. Andr. probat de mente Doctoris in 1. d. 3. q. 2. F. non debere admitti cogitativam, & aestimativam; deinde ex eadem distincte. q. 6. infra E. inquit de mente eisdem distingui debere sensum communem à phantasia, nam volens offendere praesentiam specierum intelligibilium in intellectu, scilicet arguit à minori ad maius, sensum communem habet speciem, scilicet, non solum in inferioribus sensibus, sed etiam in proprio organo, ergo multo magis intellectus debet habere obiectum praesens, non solum in phantasia, sed in seipso, ecce quod distinguit sensum communem à

phantasia. Possunt tamen addi duo loca clariora, primus est in 4. d. 45. q. 3. art. 1. ubi saepe docet potentias internas sensitivas distingui in superiori, & inferiori; secundus locus est in lib. de An. q. 9. ad 4. ubi supponit divisionem sensus interni in sensum communem, & imaginativam, & memoriam.

Verum haec loca non urgunt, quia nunquam ibi ex professo haec exegit dubitationem; unde dicere possumus hanc multiplicationem sensuum accipere tanquam famulam, praesertim in 1. d. de An. In 4. vero d. 45. non absolute loquitur sed problematicè disp. quia ratione videtur revocare in dubium, an potentia conservans species sensibiles fit eadem cum potentia cognoscitiva per illas species. Et tandem in p. d. 3. q. 6. potius favet nostrae opinioni, quatenus ait species recipi in sensu communi, quas species docet intellectum in phantasia habere praesentes, ergo per eodem sumit phantasia, & sensum communem.

284 Secundò arguitur, quod sensus communis, & phantasia distinguantur; nam Arist. 2. de An. à text. 155. probat phantasia, seu imaginativam esse potentiam à sensu communi distinctam; unde illam detrimendo ait moveri à sensu in actu, ubi per sensum intelligit etiam communem, aliter si solum pro externo fuerunt, conveniret illa definitio culibet interno sensui, quod est contra intentum Arist. Tum 2. habent diversos modos, quibus immutantur, diversa obiecta formalia, diversa organa, diversos quoque actus adaequatos, ergo sunt diversae potentiae, conseq. patet. antec. prob. quoad 1. partem, quia sensus communis immediate movetur à sensibus externis, phantasia vero ab illis mediate movetur, scilicet medio sensu communi; Quoad 2. partem probat quia sensus communis percipit sensibilia externa, ut praesentia sunt, phantasia vero, ut praesentia sunt à praesentia, vel absentia, quae sunt duae rationes formales distinctae, quia obiectum ut praesentia à praesentia, & absentia habet rationem magis abstractam, & immaterialiorem, quam obiectum, ut praesens, hoc enim non praesentia ab existentia, ut illud. Quo ad 3. prob. quia organum sensus communis, quia est ordinatum ad facile recipiendum species, habet dominium humiditatis, organum vero phantasiae, cum sit ordinatum ad bene retinendum species, praevalet in siccitate, unde sensus communis ponitur in anteriori parte capitis prope frontem tanquam humidior, organum phantasiae in parte remotiori à fronte, ut siccior, hinc qui facile recipiunt, non bene retinent, & qui distinet recipiunt, bene conservant, & diutius species; ex quibus patet ultima pars, adibus, nam si habent obiecta formalia diversa, & unum est abstractius altero, & à diversis speciebus inaequaliter abstractis erant, nequeunt ab eadem potentia provenire, sed quilibet erit adaequatus respectu propriae potentiae; nequit enim eadem potentia maximè materialis uti speciebus inaequalis abstractis, quia hoc arguit universalitatem, & perfectionem in potentia, unde quia species sensibiles externae differunt in abstractione, non conveniunt eidem potentiae, sed diversis.

285 Resp. ad 1. etiam Arist. in lib. de mem. & remin. c. 1. in fine docere phantasia, quod est species sensus communis, esse passionem sensus communis quibus verbis expressè dat intelligere, quod eadem sumere sensum communem, & phantasia, quapropter dicitur cum Dand. & Averl. non considerasse ibi Arist. imaginationem, seu phantasia pro potentia, sed pro actu, & functione distincta à functione sensus communis, unde imaginationem definit per esse motum, non autem per esse principium motus, quod est proprium potentiae; quapropter sumendo sensum communem, & phantasia pro functionibus, & actibus secundis, qui appropriantur illis, concedimus esse realiter distinctas, nam sensui communi appropriatur, discernere, & iudicare inter sensata externa, ut actu cognoscuntur ab externis sensibus, phantasia vero, vel imaginativa quod eadem cognoscit, etiam quando absentia sunt; quomodo autem intelligitur definitio phantasiae, diximus art. praec.

286 Ad 2. negamus primò sensum communem, & phantasia diversimode immutari, quia eadem potentia immutatur recipiendo species à sensibus externis, quae species permanent etiam transacta sensatione externa; nec est verum sensum communem intuitivè cognoscere obiecta externa, quia intuitiva cognitio, ut sensus dicimus disp. seq. debet terminari ad obiectum in se praesens, non in specie, sensus aut communis cognoscit externa in specie, unde proprie est cognitio sui cum cognitione sensationis externae, quae est intuitiva; de qua cognitione loquitur disp. seq. 7. art. 1. Quod autem non diverso modo immutetur, patet, quia vel est species in phantasia producta eisdem rationis cum specie sensus communis, vel diversae; non primò, quia diversae potentiae natae sunt immutari à speciebus alterius rationis, ut inducivè patet in omnibus; Nec valet, quod ait Bannes 1. p. q. 78. ar. 4. dub. 5. has potentias distingui in ratione receptivi, non autem cognoscitivi, ideòque posse per species eisdem rationis cognoscere; Non valet, quia sic ambae cognoscere obiectum, five praesens, five absens, quod est contra ipsos Thomistas. Si asseratur sententiam quod scilicet sint species alterius rationis, quatenus est si cognitione loquitur disp. seq. 7. art. 1. Quod autem non diverso modo immutetur, patet, quia vel est species in phantasia producta eisdem rationis cum specie sensus communis, vel diversae; non primò, quia diversae potentiae natae sunt immutari à speciebus alterius rationis, ut inducivè patet in omnibus; Nec valet, quod ait Bannes 1. p. q. 78. ar. 4. dub. 5. has potentias distingui in ratione receptivi, non autem cognoscitivi, ideòque posse per species eisdem rationis cognoscere; Non valet, quia sic ambae cognoscere obiectum, five praesens, five absens, quod est contra ipsos Thomistas. Si asseratur sententiam quod scilicet sint species alterius rationis, quatenus est si cognitione loquitur disp. seq. 7. art. 1. Quod autem non diverso modo immutetur, patet, quia vel est species in phantasia producta eisdem rationis cum specie sensus communis, vel diversae; non primò, quia diversae potentiae natae sunt immutari à speciebus alterius rationis, ut inducivè patet in omnibus; Nec valet, quod ait Bannes 1. p. q. 78. ar. 4. dub. 5. has potentias distingui in ratione receptivi, non autem cognoscitivi, ideòque posse per species eisdem rationis cognoscere; Non valet, quia sic ambae cognoscere obiectum, five praesens, five absens, quod est contra ipsos Thomistas. Si asseratur sententiam quod scilicet sint species alterius rationis, quatenus est si cognitione loquitur disp. seq. 7. art. 1. Quod autem non diverso modo immutetur, patet, quia vel est species in phantasia producta eisdem rationis cum specie sensus communis, vel diversae; non primò, quia diversae potentiae natae sunt immutari à speciebus alterius rationis, ut inducivè patet in omnibus; Nec valet, quod ait Bannes 1. p. q. 78. ar. 4. dub. 5. has potentias distingui in ratione receptivi, non autem cognoscitivi, ideòque posse per species eisdem rationis cognoscere; Non valet, quia sic ambae cognoscere obiectum, five praesens, five absens, quod est contra ipsos Thomistas. Si asseratur sententiam quod scilicet sint species alterius rationis, quatenus est si cognitione loquitur disp. seq. 7. art. 1. Quod autem non diverso modo immutetur, patet, quia vel est species in phantasia producta eisdem rationis cum specie sensus communis, vel diversae; non primò, quia diversae potentiae natae sunt immutari à speciebus alterius rationis, ut inducivè patet in omnibus; Nec valet, quod ait Bannes 1. p. q. 78. ar. 4. dub. 5. has potentias distingui in ratione receptivi, non autem cognoscitivi, ideòque posse per species eisdem rationis cognoscere; Non valet, quia sic ambae cognoscere obiectum, five praesens, five absens, quod est contra ipsos Thomistas. Si asseratur sententiam quod scilicet sint species alterius rationis, quatenus est si cognitione loquitur disp. seq. 7. art. 1. Quod autem non diverso modo immutetur, patet, quia vel est species in phantasia producta eisdem rationis cum specie sensus communis, vel diversae; non primò, quia diversae potentiae natae sunt immutari à speciebus alterius rationis, ut inducivè patet in omnibus; Nec valet, quod ait Bannes 1. p. q. 78. ar. 4. dub. 5. has potentias distingui in ratione receptivi, non autem cognoscitivi, ideòque posse per species eisdem rationis cognoscere; Non valet, quia sic ambae cognoscere obiectum, five praesens, five absens, quod est contra ipsos Thomistas. Si asseratur sententiam quod scilicet sint species alterius rationis, quatenus est si cognitione loquitur disp. seq. 7. art. 1. Quod autem non diverso modo immutetur, patet, quia vel est species in phantasia producta eisdem rationis cum specie sensus communis, vel diversae; non primò, quia diversae potentiae natae sunt immutari à speciebus alterius rationis, ut inducivè patet in omnibus; Nec valet, quod ait Bannes 1. p. q. 78. ar. 4. dub. 5. has potentias distingui in ratione receptivi, non autem cognoscitivi, ideòque posse per species eisdem rationis cognoscere; Non valet, quia sic ambae cognoscere obiectum, five praesens, five absens, quod est contra ipsos Thomistas. Si asseratur sententiam quod scilicet sint species alterius rationis, quatenus est si cognitione loquitur disp. seq. 7. art. 1. Quod autem non diverso modo immutetur, patet, quia vel est species in phantasia producta eisdem rationis cum specie sensus communis, vel diversae; non primò, quia diversae potentiae natae sunt immutari à speciebus alterius rationis, ut inducivè patet in omnibus; Nec valet, quod ait Bannes 1. p. q. 78. ar. 4. dub. 5. has potentias distingui in ratione receptivi, non autem cognoscitivi, ideòque posse per species eisdem rationis cognoscere; Non valet, quia sic ambae cognoscere obiectum, five praesens, five absens, quod est contra ipsos Thomistas. Si asseratur sententiam quod scilicet sint species alterius rationis, quatenus est si cognitione loquitur disp. seq. 7. art. 1. Quod autem non diverso modo immutetur, patet, quia vel est species in phantasia producta eisdem rationis cum specie sensus communis, vel diversae; non primò, quia diversae potentiae natae sunt immutari à speciebus alterius rationis, ut inducivè patet in omnibus; Nec valet, quod ait Bannes 1. p. q. 78. ar. 4. dub. 5. has potentias distingui in ratione receptivi, non autem cognoscitivi, ideòque posse per species eisdem rationis cognoscere; Non valet, quia sic ambae cognoscere obiectum, five praesens, five absens, quod est contra ipsos Thomistas. Si asseratur sententiam quod scilicet sint species alterius rationis, quatenus est si cognitione loquitur disp. seq. 7. art. 1. Quod autem non diverso modo immutetur, patet, quia vel est species in phantasia producta eisdem rationis cum specie sensus communis, vel diversae; non primò, quia diversae potentiae natae sunt immutari à speciebus alterius rationis, ut inducivè patet in omnibus; Nec valet, quod ait Bannes 1. p. q. 78. ar. 4. dub. 5. has potentias distingui in ratione receptivi, non autem cognoscitivi, ideòque posse per species eisdem rationis cognoscere; Non valet, quia sic ambae cognoscere obiectum, five praesens, five absens, quod est contra ipsos Thomistas. Si asseratur sententiam quod scilicet sint species alterius rationis, quatenus est si cognitione loquitur disp. seq. 7. art. 1. Quod autem non diverso modo immutetur, patet, quia vel est species in phantasia producta eisdem rationis cum specie sensus communis, vel diversae; non primò, quia diversae potentiae natae sunt immutari à speciebus alterius rationis, ut inducivè patet in omnibus; Nec valet, quod ait Bannes 1. p. q. 78. ar. 4. dub. 5. has potentias distingui in ratione receptivi, non autem cognoscitivi, ideòque posse per species eisdem rationis cognoscere; Non valet, quia sic ambae cognoscere obiectum, five praesens, five absens, quod est contra ipsos Thomistas. Si asseratur sententiam quod scilicet sint species alterius rationis, quatenus est si cognitione loquitur disp. seq. 7. art. 1. Quod autem non diverso modo immutetur, patet, quia vel est species in phantasia producta eisdem rationis cum specie sensus communis, vel diversae; non primò, quia diversae potentiae natae sunt immutari à speciebus alterius rationis, ut inducivè patet in omnibus; Nec valet, quod ait Bannes 1. p. q. 78. ar. 4. dub. 5. has potentias distingui in ratione receptivi, non autem cognoscitivi, ideòque posse per species eisdem rationis cognoscere; Non valet, quia sic ambae cognoscere obiectum, five praesens, five absens, quod est contra ipsos Thomistas. Si asseratur sententiam quod scilicet sint species alterius rationis, quatenus est si cognitione loquitur disp. seq. 7. art. 1. Quod autem non diverso modo immutetur, patet, quia vel est species in phantasia producta eisdem rationis cum specie sensus communis, vel diversae; non primò, quia diversae potentiae natae sunt immutari à speciebus alterius rationis, ut inducivè patet in omnibus; Nec valet, quod ait Bannes 1. p. q. 78. ar. 4. dub. 5. has potentias distingui in ratione receptivi, non autem cognoscitivi, ideòque posse per species eisdem rationis cognoscere; Non valet, quia sic ambae cognoscere obiectum, five praesens, five absens, quod est contra ipsos Thomistas. Si asseratur sententiam quod scilicet sint species alterius rationis, quatenus est si cognitione loquitur disp. seq. 7. art. 1. Quod autem non diverso modo immutetur, patet, quia vel est species in phantasia producta eisdem rationis cum specie sensus communis, vel diversae; non primò, quia diversae potentiae natae sunt immutari à speciebus alterius rationis, ut inducivè patet in omnibus; Nec valet, quod ait Bannes 1. p. q. 78. ar. 4. dub. 5. has potentias distingui in ratione receptivi, non autem cognoscitivi, ideòque posse per species eisdem rationis cognoscere; Non valet, quia sic ambae cognoscere obiectum, five praesens, five absens, quod est contra ipsos Thomistas. Si asseratur sententiam quod scilicet sint species alterius rationis, quatenus est si cognitione loquitur disp. seq. 7. art. 1. Quod autem non diverso modo immutetur, patet, quia vel est species in phantasia producta eisdem rationis cum specie sensus communis, vel diversae; non primò, quia diversae potentiae natae sunt immutari à speciebus alterius rationis, ut inducivè patet in omnibus; Nec valet, quod ait Bannes 1. p. q. 78. ar. 4. dub. 5. has potentias distingui in ratione receptivi, non autem cognoscitivi, ideòque posse per species eisdem rationis cognoscere; Non valet, quia sic ambae cognoscere obiectum, five praesens, five absens, quod est contra ipsos Thomistas. Si asseratur sententiam quod scilicet sint species alterius rationis, quatenus est si cognitione loquitur disp. seq. 7. art. 1. Quod autem non diverso modo immutetur, patet, quia vel est species in phantasia producta eisdem rationis cum specie sensus communis, vel diversae; non primò, quia diversae potentiae natae sunt immutari à speciebus alterius rationis, ut inducivè patet in omnibus; Nec valet, quod ait Bannes 1. p. q. 78. ar. 4. dub. 5. has potentias distingui in ratione receptivi, non autem cognoscitivi, ideòque posse per species eisdem rationis cognoscere; Non valet, quia sic ambae cognoscere obiectum, five praesens, five absens, quod est contra ipsos Thomistas. Si asseratur sententiam quod scilicet sint species alterius rationis, quatenus est si cognitione loquitur disp. seq. 7. art. 1. Quod autem non diverso modo immutetur, patet, quia vel est species in phantasia producta eisdem rationis cum specie sensus communis, vel diversae; non primò, quia diversae potentiae natae sunt immutari à speciebus alterius rationis, ut inducivè patet in omnibus; Nec valet, quod ait Bannes 1. p. q. 78. ar. 4. dub. 5. has potentias distingui in ratione receptivi, non autem cognoscitivi, ideòque posse per species eisdem rationis cognoscere; Non valet, quia sic ambae cognoscere obiectum, five praesens, five absens, quod est contra ipsos Thomistas. Si asseratur sententiam quod scilicet sint species alterius rationis, quatenus est si cognitione loquitur disp. seq. 7. art. 1. Quod autem non diverso modo immutetur, patet, quia vel est species in phantasia producta eisdem rationis cum specie sensus communis, vel diversae; non primò, quia diversae potentiae natae sunt immutari à speciebus alterius rationis, ut inducivè patet in omnibus; Nec valet, quod ait Bannes 1. p. q. 78. ar. 4. dub. 5. has potentias distingui in ratione receptivi, non autem cognoscitivi, ideòque posse per species eisdem rationis cognoscere; Non valet, quia sic ambae cognoscere obiectum, five praesens, five absens, quod est contra ipsos Thomistas. Si asseratur sententiam quod scilicet sint species alterius rationis, quatenus est si cognitione loquitur disp. seq. 7. art. 1. Quod autem non diverso modo immutetur, patet, quia vel est species in phantasia producta eisdem rationis cum specie sensus communis, vel diversae; non primò, quia diversae potentiae natae sunt immutari à speciebus alterius rationis, ut inducivè patet in omnibus; Nec valet, quod ait Bannes 1. p. q. 78. ar. 4. dub. 5. has potentias distingui in ratione receptivi, non autem cognoscitivi, ideòque posse per species eisdem rationis cognoscere; Non valet, quia sic ambae cognoscere obiectum, five praesens, five absens, quod est contra ipsos Thomistas. Si asseratur sententiam quod scilicet sint species alterius rationis, quatenus est si cognitione loquitur disp. seq. 7. art. 1. Quod autem non diverso modo immutetur, patet, quia vel est species in phantasia producta eisdem rationis cum specie sensus communis, vel diversae; non primò, quia diversae potentiae natae sunt immutari à speciebus alterius rationis, ut inducivè patet in omnibus; Nec valet, quod ait Bannes 1. p. q. 78. ar. 4. dub. 5. has potentias distingui in ratione receptivi, non autem cognoscitivi, ideòque posse per species eisdem rationis cognoscere; Non valet, quia sic ambae cognoscere obiectum, five praesens, five absens, quod est contra ipsos Thomistas. Si asseratur sententiam quod scilicet sint species alterius rationis, quatenus est si cognitione loquitur disp. seq. 7. art. 1. Quod autem non diverso modo immutetur, patet, quia vel est species in phantasia producta eisdem rationis cum specie sensus communis, vel diversae; non primò, quia diversae potentiae natae sunt immutari à speciebus alterius rationis, ut inducivè patet in omnibus; Nec valet, quod ait Bannes 1. p. q. 78. ar. 4. dub. 5. has potentias distingui in ratione receptivi, non autem cognoscitivi, ideòque posse per species eisdem rationis cognoscere; Non valet, quia sic ambae cognoscere obiectum, five praesens, five absens, quod est contra ipsos Thomistas. Si asseratur sententiam quod scilicet sint species alterius rationis, quatenus est si cognitione loquitur disp. seq. 7. art. 1. Quod autem non diverso modo immutetur, patet, quia vel est species in phantasia producta eisdem rationis cum specie sensus communis, vel diversae; non primò, quia diversae potentiae natae sunt immutari à speciebus alterius rationis, ut inducivè patet in omnibus; Nec valet, quod ait Bannes 1. p. q. 78. ar. 4. dub. 5. has potentias distingui in ratione receptivi, non autem cognoscitivi, ideòque posse per species eisdem rationis cognoscere; Non valet, quia sic ambae cognoscere obiectum, five praesens, five absens, quod est contra ipsos Thomistas. Si asseratur sententiam quod scilicet sint species alterius rationis, quatenus est si cognitione loquitur disp. seq. 7. art. 1. Quod autem non diverso modo immutetur, patet, quia vel est species in phantasia producta eisdem rationis cum specie sensus communis, vel diversae; non primò, quia diversae potentiae natae sunt immutari à speciebus alterius rationis, ut inducivè patet in omnibus; Nec valet, quod ait Bannes 1. p. q. 78. ar. 4. dub. 5. has potentias distingui in ratione receptivi, non autem cognoscitivi, ideòque posse per species eisdem rationis cognoscere; Non valet, quia sic ambae cognoscere obiectum, five praesens, five absens, quod est contra ipsos Thomistas. Si asseratur sententiam quod scilicet sint species alterius rationis, quatenus est si cognitione loquitur disp. seq. 7. art. 1. Quod autem non diverso modo immutetur, patet, quia vel est species in phantasia producta eisdem rationis cum specie sensus communis, vel diversae; non primò, quia diversae potentiae natae sunt immutari à speciebus alterius rationis, ut inducivè patet in omnibus; Nec valet, quod ait Bannes 1. p. q. 78. ar. 4. dub. 5. has potentias distingui in ratione receptivi, non autem cognoscitivi, ideòque posse per species eisdem rationis cognoscere; Non valet, quia sic ambae cognoscere obiectum, five praesens, five absens, quod est contra ipsos Thomistas. Si asseratur sententiam quod scilicet sint species alterius rationis, quatenus est si cognitione loquitur disp. seq. 7. art. 1. Quod autem non diverso modo immutetur, patet, quia vel est species in phantasia producta eisdem rationis cum specie sensus communis, vel diversae; non primò, quia diversae potentiae natae sunt immutari à speciebus alterius rationis, ut inducivè patet in omnibus; Nec valet, quod ait Bannes 1. p. q. 78. ar. 4. dub. 5. has potentias distingui in ratione receptivi, non autem cognoscitivi, ideòque posse per species eisdem rationis cognoscere; Non valet, quia sic ambae cognoscere obiectum, five praesens, five absens, quod est contra ipsos Thomistas. Si asseratur sententiam quod scilicet sint species alterius rationis, quatenus est si cognitione loquitur disp. seq. 7. art. 1. Quod autem non diverso modo immutetur, patet, quia vel est species in phantasia producta eisdem rationis cum specie sensus communis, vel diversae; non primò, quia diversae potentiae natae sunt immutari à speciebus alterius rationis, ut inducivè patet in omnibus; Nec valet, quod ait Bannes 1. p. q. 78. ar. 4. dub. 5. has potentias distingui in ratione receptivi, non autem cognoscitivi, ideòque posse per species eisdem rationis cognoscere; Non valet, quia sic ambae cognoscere obiectum, five praesens, five absens, quod est contra ipsos Thomistas. Si asseratur sententiam quod scilicet sint species alterius rationis, quatenus est si cognitione loquitur disp. seq. 7. art. 1. Quod autem non diverso modo immutetur, patet, quia vel est species in phantasia producta eisdem rationis cum specie sensus communis, vel diversae; non primò, quia diversae potentiae natae sunt immutari à speciebus alterius rationis, ut inducivè patet in omnibus; Nec valet, quod ait Bannes 1. p. q. 78. ar. 4. dub. 5. has potentias distingui in ratione receptivi, non autem cognoscitivi, ideòque posse per species eisdem rationis cognoscere; Non valet, quia sic ambae cognoscere obiectum, five praesens, five absens, quod est contra ipsos Thomistas. Si asseratur sententiam quod scilicet sint species alterius rationis, quatenus est si cognitione loquitur disp. seq. 7. art. 1. Quod autem non diverso modo immutetur, patet, quia vel est species in phantasia producta eisdem rationis cum specie sensus communis, vel diversae; non primò, quia diversae potentiae natae sunt immutari à speciebus alterius rationis, ut inducivè patet in omnibus; Nec valet, quod ait Bannes 1. p. q. 78. ar. 4. dub. 5. has potentias distingui in ratione receptivi, non autem cognoscitivi, ideòque posse per species eisdem rationis cognoscere; Non valet, quia sic ambae cognoscere obiectum, five praesens, five absens, quod est contra ipsos Thomistas. Si asseratur sententiam quod scilicet sint species alterius rationis, quatenus est si cognitione loquitur disp. seq. 7. art. 1. Quod autem non diverso modo immutetur, patet, quia vel est species in phantasia producta eisdem rationis cum specie sensus communis, vel diversae; non primò, quia diversae potentiae natae sunt immutari à speciebus alterius rationis, ut inducivè patet in omnibus; Nec valet, quod ait Bannes 1. p. q. 78. ar. 4. dub. 5. has potentias distingui in ratione receptivi, non autem cognoscitivi, ideòque posse per species eisdem rationis cognoscere; Non valet, quia sic ambae cognoscere obiectum, five praesens, five absens, quod est contra ipsos Thomistas. Si asseratur sententiam quod scilicet sint species alterius rationis, quatenus est si cognitione loquitur disp. seq. 7. art. 1. Quod autem non diverso modo immutetur, patet, quia vel est species in phantasia producta eisdem rationis cum specie sensus communis, vel diversae; non primò, quia diversae potentiae natae sunt immutari à speciebus alterius rationis, ut inducivè patet in omnibus; Nec valet, quod ait Bannes 1. p. q. 78. ar. 4. dub. 5. has potentias distingui in ratione receptivi, non autem cognoscitivi, ideòque posse per species eisdem rationis cognoscere; Non valet, quia sic ambae cognoscere obiectum, five praesens, five absens, quod est contra ipsos Thomistas. Si asseratur sententiam quod scilicet sint species alterius rationis, quatenus est si cognitione loquitur disp. seq. 7. art. 1. Quod autem non diverso modo immutetur, patet, quia vel est species in phantasia producta eisdem rationis cum specie sensus communis, vel diversae; non primò, quia diversae potentiae natae sunt immutari à speciebus alterius rationis, ut inducivè patet in omnibus; Nec valet, quod ait Bannes 1. p. q. 78. ar. 4. dub. 5. has potentias distingui in ratione receptivi, non autem cognoscitivi, ideòque posse per species eisdem rationis cognoscere; Non valet, quia sic ambae cognoscere obiectum, five praesens, five absens, quod est contra ipsos Thomistas. Si asseratur sententiam quod scilicet sint species alterius rationis, quatenus est si cognitione loquitur disp. seq. 7. art. 1. Quod autem non diverso modo immutetur, patet, quia vel est species in phantasia producta eisdem rationis cum specie sensus communis, vel diversae; non primò, quia diversae potentiae natae sunt immutari à speciebus alterius rationis, ut inducivè patet in omnibus; Nec valet, quod ait Bannes 1. p. q. 78. ar. 4. dub. 5. has potentias distingui in ratione receptivi, non autem cognoscitivi, ideòque posse per species eisdem rationis cognoscere; Non valet, quia sic ambae cognoscere obiectum, five praesens, five absens, quod est contra ipsos Thomistas. Si asseratur sententiam quod scilicet sint species alterius rationis, quatenus est si cognitione loquitur disp. seq. 7. art. 1. Quod autem non diverso modo immutetur, patet, quia vel est species in phantasia producta eisdem rationis cum specie sensus communis, vel diversae; non primò, quia diversae potentiae natae sunt immutari à speciebus alterius rationis, ut inducivè patet in omnibus; Nec valet, quod ait Bannes 1. p. q. 78. ar. 4. dub. 5. has potentias distingui in ratione receptivi, non autem cognoscitivi, ideòque posse per species eisdem rationis cognoscere; Non valet, quia sic ambae cognoscere obiectum, five praesens, five absens, quod est contra ipsos Thomistas. Si asseratur sententiam quod scilicet sint species alterius rationis, quatenus est si cognitione loquitur disp. seq. 7. art. 1. Quod autem non diverso modo immutetur, patet, quia vel est species in phantasia producta eisdem rationis cum specie sensus communis, vel diversae; non primò, quia diversae potentiae natae sunt immutari à speciebus alterius rationis, ut inducivè patet in omnibus; Nec valet, quod ait Bannes 1. p. q. 78. ar. 4. dub. 5. has potentias distingui in ratione receptivi, non autem cognoscitivi, ideòque posse per species eisdem rationis cognoscere; Non valet, quia sic ambae cognoscere obiectum, five praesens, five absens, quod est contra ipsos Thomistas. Si asseratur sententiam quod scilicet sint species alterius rationis, quatenus est si cognitione loquitur disp. seq. 7. art. 1. Quod autem non diverso modo immutetur, patet, quia vel est species in phantasia producta eisdem rationis cum specie sensus communis, vel diversae; non primò, quia diversae potentiae natae sunt immutari à speciebus alterius rationis, ut inducivè patet in omnibus; Nec valet, quod ait Bannes 1. p. q. 78. ar. 4. dub. 5. has potentias distingui in ratione receptivi, non autem cognoscitivi, ideòque posse per species eisdem rationis cognoscere; Non valet, quia sic ambae cognoscere obiectum, five praesens, five absens, quod est contra ipsos Thomistas. Si asseratur sententiam quod scilicet sint species alterius rationis, quatenus est si cognitione loquitur disp. seq. 7. art. 1. Quod autem non diverso modo immutetur, patet, quia vel est species in phantasia producta eisdem rationis cum specie sensus communis, vel diversae; non primò, quia diversae potentiae natae sunt immutari à speciebus alterius rationis, ut inducivè patet in omnibus; Nec valet, quod ait Bannes 1. p. q. 78. ar. 4. dub. 5. has potentias distingui in ratione receptivi, non autem cognoscitivi, ideòque posse per species eisdem rationis cognoscere; Non valet, quia sic ambae cognoscere obiectum, five praesens, five absens, quod est contra ipsos Thomistas. Si asseratur sententiam quod scilicet sint species alterius rationis, quatenus est si cognitione loquitur disp. seq. 7. art. 1. Quod autem non diverso modo immutetur, patet, quia vel est species in phantasia producta eisdem rationis cum specie sensus communis, vel diversae; non primò, quia diversae potentiae natae sunt immutari à speciebus alterius rationis, ut inducivè patet in omnibus; Nec valet, quod ait Bannes 1. p. q. 78. ar. 4. dub. 5. has potentias distingui in ratione receptivi, non autem cognoscitivi, ideòque posse per species eisdem rationis cognoscere; Non valet, quia sic ambae cognoscere obiectum, five praesens, five absens, quod est contra ipsos Thomistas. Si asseratur sententiam quod scilicet sint species alterius rationis, quatenus est si cognitione loquitur disp. seq. 7. art. 1. Quod autem non diverso modo immutetur, patet, quia vel est species in phantasia producta eisdem rationis cum specie sensus communis, vel diversae; non primò, quia diversae potentiae natae sunt immutari à speciebus alterius rationis, ut inducivè patet in omnibus; Nec valet, quod ait Bannes 1. p. q. 78. ar. 4. dub. 5. has potentias distingui in ratione receptivi, non autem cognoscitivi, ideòque posse per species eisdem rationis cognoscere; Non valet, quia sic ambae cognoscere obiectum, five praesens, five absens, quod est contra ipsos Thomistas. Si asseratur sententiam quod scilicet sint species alterius rationis, quatenus est si cognitione loquitur disp. seq. 7. art. 1. Quod autem non diverso modo immutetur, patet, quia vel est species in phantasia producta eisdem rationis cum specie sensus communis, vel diversae; non primò, quia diversae potentiae natae sunt immutari à speciebus alterius rationis, ut inducivè patet in omnibus; Nec valet, quod ait Bannes 1. p. q. 78. ar. 4. dub. 5. has potentias distingui in ratione receptivi, non autem cognoscitivi, ideòque posse per species eisdem rationis cognoscere; Non valet, quia sic ambae cognoscere obiectum, five praesens, five absens, quod est contra ipsos Thomistas. Si asseratur sententiam quod scilicet sint species alterius rationis, quatenus est si cognitione loquitur disp. seq. 7. art. 1. Quod autem non diverso modo immutetur, patet, quia vel est species in phantasia producta eisdem rationis cum specie sensus communis, vel diversae; non primò, quia diversae potentiae natae sunt immutari à speciebus alterius rationis, ut inducivè patet in omnibus; Nec valet, quod ait Bannes 1. p. q. 78. ar. 4. dub. 5. has potentias distingui in ratione receptivi, non autem cognoscitivi, ideòque posse per species eisdem rationis cognoscere; Non valet, quia sic ambae cognoscere obiectum, five praesens, five absens, quod est contra ipsos Thomistas. Si asseratur sententiam quod scilicet sint species alterius rationis, quatenus est si cognitione loquitur disp. seq. 7. art. 1. Quod autem non diverso modo immutetur, patet, quia vel est species in phantasia producta eisdem rationis cum specie sensus communis, vel diversae; non primò, quia diversae potentiae natae sunt immutari à speciebus alterius rationis, ut inducivè patet in omnibus; Nec valet, quod ait Bannes 1. p. q. 78. ar. 4. dub. 5. has potentias distingui in ratione receptivi, non autem cognoscitivi, ideòque posse per species eisdem rationis cognoscere; Non valet, quia sic ambae cognoscere obiectum, five praesens, five absens, quod est contra ipsos Thomistas. Si asseratur sententiam quod scilicet sint species alterius ration

ri necessitantur quidam sunt blasi, quia certam, & determinatam litteram proferre non possunt, sed unam pro alia pronunciant, ut huiusmodi pro fructu; alii denique balbutiunt, quia nequeunt omnes syllabas proferre; & tamen est eadem potentia. Item experimur in intellectu humano, multi enim tardè apprehendunt, & bene retinent, vel citò apprehendunt, & male iudicant, unde oritur diversitas ingeniorum, quidam enim sunt ad humaniora studia idonei, inepti vero ad philosophica, quia hec plus iudicii requirunt, ad illa sufficit ingenium; similiter in philosophia quidam ad argumentandum sunt aptiores, qui scilicet ingenio valent, alii ad defendendum, ad quod requiritur iudicium. Rursus eadem imaginativa circa unum obiectum lædatur, certamque materiam non circa aliam, pariformiter multi insani rectè æstimant in una materia, non in altera; non igitur ex hac diversitate argui potest specificis distinctis potentiarum, aliter essent multiplicandæ plures specie potentie imaginative, æstimative, &c. ratio huius est, quia non quivis mutatio temperamenti vitiat quamlibet actionem. Dicitur autem memoria residere in cerebello, & in parte posteriori capitis, non quia ibi solum recipiuntur species, & conserventur, sed quoniam præcipue ibi magis viget, quia non est tam humida sicut pars exillens in facie, hæc tamen diversitas solum facit accidentalem distinctionem, & quoad actus exercendos, non quoad potentias.

294 Concludendum est igitur, unam esse potentiam sensitivam internam in unico organo, scilicet cerebro residente, quæ varias functiones potest exercere, iuxta quarum varietatem varia sonantur nomina, quibus sensus interni dantur intelligi, ac si essent res verae plures; nam hæc potentia ut percipit objecta exterius sensata, actiones externas, & recipit species, dicitur sensus communis; ut eadem objecta cognoscit, quando non sunt præsentia, dicitur phantasia, ab aliis imaginativa; ut illa objecta variè inter se committit, dicitur imaginativa, ab aliis phantasia; ut eadem sensibilia percipit, ut conveniunt, vel disconveniunt, movetque appetitum sensitivum, dicitur æstimativa; ut eadem objecta sæpius cognoscit ut præterita, & sensata alius actibus, dicitur memoria, quæ sicut cum auxilio rationis quasi inveniendæ prius cognoscitur, sed postea oblitum, ut in homine contingit, dicitur reminiscitiva, sicutur ut ex præteritis cognitis prævidetur futura imminetia, illaque vitantur, vel præveniuntur, dicitur prudentia sensitiva ad imitationem intellectuæ; & tandem si est ita perfecta memoria, ut valeant bruta apprehendere, & retinere quæ ab hominibus proponuntur, & mediis sensibus, maxime auditu & visu, percipiuntur, dicitur disciplinabilis. Quæ operationes singillatim inspectæ sunt inadæquate respectu potentie sensitivæ internæ, idcirco non inferunt diversitas potentias, sicut in intellectibilibus ad hæc actionem varietas, & tamen unicus est intellectus, quapropter sicut omnes intellectiones ad unam reducuntur, quæ dicitur intellectio in communi, estque adæquata intellectui, reliquias omnes intelligibiles; sic actio adæquata potentie sensitivæ internæ erit sensatio interna recipiens pro adæquato obiecto ipsam sensibile in communi. Antem in hac potentia sensitiva dantur plures formalitates, quarum quælibet concurrat ad propriam actionem, an verò eadem potentia realiter, & formaliter una, sed solum multiplex virtualiter immediate concurrat ad omnes, pendet decido ex dictis disp. 2. qu. 1. n. 10.

QUESTIO IX.

De appetitu sensitivo.

295 **A**ppetitus communiter dividi solet in naturalem, & cognoscitivum, naturalis, ut habet Doctor 3. d. 17. C. & d. 18. in fin. & d. 49. quæst. 10. non est aliud, quam natura cuiuscunque entis, ad sibi proportionatam inclinatio, sic dicimus lapidem appetere ubi deorsum, materiam appetere formam, & de hoc non loquimur in præsentibus; cognoscitivus est potentia quædam nata sequi cognitionem proponentem obiectum ut conveniens, vel disconveniens, & sicut duplex est cognitio, intellectiva scilicet, & sensitiva, sic datur duplex appetitus, unus rationalis sequens intellectum, & dicitur voluntas, de quo agemus disp. 7. alter sensitivus sequens cognitionem sensitivam, & de illo est sermo in præsentibus, de quo plura videbimus.

296 Primò, quod datur talis appetitus sensitivus, quo animalia appetunt objecta sensibilia à sensu proponente ut convenientia, vel sicuti apprehensa, ut disconveniëntia, probat Aristot. 3. de An. a. text. 40. experientia in nobis, nam quandoque appetimus aliquid delectabile, quod respicit voluntas propter aliquod noxium coniunctum ab intellectu ipsi voluntati offensivum unde notat Scot. 2. d. 6. q. 2. E. ex diversitate complexionum variè sunt appetitus in hominibus; quidam enim sunt naturaliter propensi in superbiam, alii in gulam, alii in luxuriam. Bruta quoque multo operantur ex hoc, quod aliqua appetunt convenientia, & disconveniëntia resistunt. De hoc appetitu loquitur Apollonius ad Rom. 7. dum ait, *Viduo aliam Legem in membris meis repugnantem legi mentis mee*, & ad Gal. 5. *Caro concupiscit adversus spiritum*. Quod autem hic appetitus non sit mera inclinatio naturalis, ut est appetitus lapidis ad ubi deorsum, sed vera potentia elicitiva appetitionis, probat quia inclinatio naturalis est ex se determinata ad certum obiectum naturaliter proportionatum, & semper adest in re, cum sit realiter identificata, ad appetitum est quid de novo causatum dependens à cognitione, ita ut si potentia cognoscitiva non præsentaret obiectum ut conveniens, etiam si esset ex se tale, nun-

quam appeteretur ab appetitu, ergo debet dari potentia aliqua in animali appetitiva, tum quia amor, odium, & similes passiones sunt effectus appetitus, & in solis intellectus cognitione præditis reperiuntur, ergo hic appetitus est distinctus à naturali; Verum est tamen, quod quandoque animal dicitur naturalis, prout opponitur appetitui libero, scilicet voluntati; non tamen quod sit inclinatio naturalis. Tandem quod hæc potentia sit diversa à cognitiva, patet ex paritate appetitus rationalis cum intellectu, sicut enim ille potest distingui inter se, ita & potentia sensitiva, cognitiva, & appetitiva, ut docet Scot. 3. d. 17. q. 1. in corpore sequenti.

297 Secundo, queri potest de obiecto huius appetitivæ potentie hoc autem dubium manet determinatum ex dictis disp. 7. Phys. q. 8. art. 2. ubi ostendimus obiectum voluntatis esse bonum, & nec posse voluntatem ferri in malum sub ratione mali, eadem autem est ratio de appetitu sensitivo; quare obiectum ipsius quoad prosecutionem erit bonum, quoad fugam, erit malum, & disconveniëntia. Cum autem bonum sit multiplex scilicet honestum, delectabile, & utile, & quodlibet dividatur quoque in verum, & apparens, (de præxiho hæc non loquimur, quia spectat ad voluntatem, quæ est potentia libera) certum est, appetitum sensitivum non respicere bonum honestum, quia neque potentia cognitiva sensitiva potest hæc bonitatem attingere; sed ergo respicit bonum delectabile, & utile in particulari, non in universali, sive verum, sive apparens, quia hæc omnia potest sensus illi proponere ad prosecutionem; idem proportionaliter dicendum de malo opposito, ut est obiectum fugæ, & averfionis.

298 Tertio, queritur, an hæc appetitiva potentia sit activa, proprii actus, an solum passiva, & merè receptiva; & quidem quod sit activa, patet ex dictis disp. 2. ubi universaliter ostendimus omnem potentiam vitalem efficere proprios actus. Solum igitur dubitari potest, an sit causa totalis, an vero partialis. Henr. quod 3. Greg. 2. d. 35. q. 1. & 2. Gabr. quæst. 1. dub. 3. Palud. in 4. d. 43. & alii sustinent, appetitum esse causam partem concurrentem cum obiecto proprii actus. Cajetan. autem 1. p. q. 80. art. 3. docet, obiectum non concurrere ad substantiam actus, sed ad specificationem. De hac tamen difficultate dicemus disp. 7. q. 6. art. 2. ubi de appetitu rationali erit sermo.

299 Quarto, dubitatur, num quilibet potentie cognitivæ correspondeat propria appetitiva, an vero unica sola sufficiat pro omnibus sensitivis cognoscitivis tum externis, tum internis. Quod unum tantum datur appetitus sensitivus, qui immediate movetur à sensu interno, mediata ab externis, est communis sententia, & præsertim illam tenent Ariana disp. 5. de An. sed. 4. & Averia quæst. 16. sec. 1. quipossunt ad noviter, ac tamen recogitantur contra. Hurt. impugnat.

Opposita tamen sententia, quod quilibet sensus cognoscitivus correspondeat propriæ appetitus non est ab Hurtado disput. 17. sect. 11. noviter inventa, quia ipsam tradidit Doctor in 2. d. 6. qu. 2. E. & in 3. d. 17. quæst. 10. in corpore quæst. 1. & d. 1. Nec est temere cogitata, cum pro se habeat probabilissimas rationes; etenim sicut cognitio dividitur in intellectuam, & sensitivam, sic etiam appetitus alter est rationalis, alter sensitivus, ergo sicut cognitio sensitiva alia est interna, alia externa, & non obstante, quod interna percipiat omnia sensibilia ab externis sensibus, adhuc multiplicentur externæ potentie sensitivæ, idem de appetitu dicendum, quod aliter fit internus consequens sensum internum, qui sit circa convenientia, & disconveniëntia omnium sensuum exteriorum, alii vero sint, ut loquimur, externi, quorum quilibet sequatur proprium sensum externum, & versatur circa convenientes, & disconveniëntes, illius sensus; quod si dicitur cum Ariana nullam esse necessitatem multiplicandi totum sensum externum; assignet ipse necessitatem multiplicandi totum sensum externum, si internus attingit omnia sensibilia. Tum quia obiectum conveniens visui non solum est perfectio totius animalis, sed immediatus est perfectio ipsius visus, ergo non solum erit iuxta inclinationem totius animalis, sed etiam iuxta inclinationem partium earum visus, ergo à parte sicut propter inclinationem universalem ponimus appetitum quantum ad communem, ita ex inclinatione particulari inferre debemus appetitum particularem. Negat. consequentia ab Ariana, quia non implicat, ait, dari naturam cognoscitivam non appetitivam. Sed quicquid sit de potentia absoluta Dei, non est cur de facto negemus hæc paritatem, quod omnibus aliis cognitivis conceditur propria appetitiva, & solis externis denegetur, cum & ipse apprehendat proprium bonum, quod ut sit apprehensum est appetibile.

300 Probat adhuc, quia dolor est passio quædam ipsius appetitus, sicut delectatio, nec solum tactui, & gustui competit, sed etiam aliis sensibus, non enim est actus potentie cognitivæ, aut qualitas quædam sensibilibus tactui, & gustui, ut infra ostendimus, sed passio est in ipso appetitu, ut omnes concedunt, ergo ubi est dolor, ibi erit appetitus, sed dolor sentitur in qualibet parte corporis, imò quilibet invenitur ab obiecto convenienti, læditur ut disconveniënti, quod jamvis videtur afferre in sensu voluptatem suo modo, læsio vero dolorum, ergo in quolibet sensu adest proprius, & particularis appetitus. Hæc ratio dupliciter etiam ipsi Hurt. eo quia non dolor ipse, sed obiectum doloris sentitur, & in eodem loco, unde emittit species ad sensum communem, sicut lux videtur, unde incipit diffundere species. At tamen cum infra explicabimus essentiam doloris, patebit etiam vis huius rationis.

Dices, communiter unus ponitur appetitus sensitivus, & Patres de ipso loquuntur tanquam de uno solo, ergo non sunt tot multipli-

candi. Tum quia sensus externi non percipiunt obiectum ut convenientes, ut disconveniëntes, hoc enim spectat ad internum vel mediis speciebus insensatis, ut inquit Thomilla, vel si facultatis memorativæ delectationis præterite, ut nos supra docuimus, sed sensus externi non ex his modis percipiunt obiectum, ergo nequeunt immediate movere sensitivum appetitum, sed hoc præstabit sensus internus. Ad t. resp. Scot. 3. d. 15. B. quod communiter loquimur de appetitu sensitivo tanquam de uno, quia est sermo de appetitu consequentive imaginativam, quæ sicut est omnium sensibilibum, sit etiam appetitus sicut; verè tamen debent multiplicari appetitus particularares, sicut & sensus multiplicatur. Ad 2. ex eodem 3. d. 15. B. quod causat dolorem, vel delectationem in appetitu, non est relatio illa convenientie, ut disconveniëntie, sed absolutum illud, quod dicitur convenientes, ut disconveniëntes, quo apprehensio ex naturali instinctu appetitus complacet, vel displicet de illo, ut supra diximus, no. 266.

301 Quintò explicanda venit famosa distinctio appetitus in concupiscibilem, & irascibilem, sed sint hæc duo membra, & quomodo inter se differant; quæ distinctio locum habet tam in appetitu sensitivo, quam rationali.

Quantum ad primum notat ex Scoto 3. d. 34. q. 4. n. F. quod quandoque animal proponitur obiectum convenientes, ut disconveniëntes simpliciter, quandoque proponitur obiectum convenientes, sed ab alio impeditum, ut non possit acquiri; circa primum appetitus habet adum prosecutionis, vel fugæ, & ut sic denominatur concupiscibilis, quatenus respicit bonum sensibile delectabile, & convenientes adum prosecutionis aut huius oppositum actum fugæ; circa vero secundum, primò habet adum concupiscibilis circa bonum offensum, & consequenter actum fugæ circa convenientiam illius boni, puta canis appetit cibum, & refugit carientiam cibi; & quia prohibens cibum offendit canem appetentem, idcirco circa hominem prohibentem cibum, & offendentem habet canis actum quandoam resugiendi, non quidem ut est actus fugæ concupiscibilis, quia non intendit cibum amovere impedimentum, sed actum respiciendi, & repellendi, nam ultra amotionem impedimenti intendit vindictam, & punire de offensa, & hic est actus irascibilis, & obiectum ipsius erit offensens, in quo tendit per adum vindictæ, seu repulsionis; quod si obiectum istud erit præsens, & adhuc non puniunt, tunc cautatur dolor, vel mæstitia, eritque duplex, alia proveniens propter carientiam concepti in concupiscibili, alia propter carientiam vindictæ in irascibili; unde actus iste vindictæ erit impericius, quia assimilatur actui desiderii, quatenus desiderat vindicare, & non vindicat; at quando actus vindictæ est perfectus, sicut quando actu vindicatur, tunc actus vindictæ assimilatur frustrationi, quia causat delectationem. Subdit Doctor, quod inter dolorem concupiscibilis, & irascibilis hoc interef, quod ille versatur circa carientiam concepti, & irascibilis sit cum dilatare, sicut sit cum restrictione, sicut delectatio opposita fit cum dilatare, iste fit cum calefactione, quæ est accensus sanguinis circa cor. Quapropter appetitus concupiscibilis est circa bonum convenientes, ut disconveniëntes, appetitus irascibilis proximè erit circa impediens affectionem boni concepti, & circa offensens; quatenus querit illud vincere, & superare; quæ ratione à Thomilla obiectum irascibilis dicitur bonum arduum, quia nisi huius appetitus est victoria de offendente; quæ locutio potest admitti, nec est contra Scotum cit. quia ibi solum refert hoc bonum arduum ut obiectum in eo sensu, quod locutus fuerat in 3. disp. 26. §. Contra illam opinionem, ut scilicet significat vel bonum absens, vel bonum excedens facultatem potentie, aut bonum excedens omnia alia sibi contraria.

302 Quoad secundum, an isti appetitus inter se differant, tanquam duæ potentie realiter distinctæ, an vero sint eadem potentia recipiens diversa obiecta inadæquata, & diversas functiones exercens; est prima opinio Thomillarum cum D. Thom. 1. p. q. 81. art. 2. distinguens realiter hos appetitus, quæ opinionem sequitur ex nostris Cavellus disp. 2. de An. sed. 7. Id ægrè, libenter enim alteri oppositè adhereret, nisi autoritas Scoti ipsum urgeret. Altera opinio à recentioribus Scoto adscripta nullam realiter distinctionem agnoscit inter hos appetitus, ut de potentia sensitivæ cognitivæ interni diximus; eam sequuntur Gabr. 3. d. 2. q. 1. art. 1. Navarrus in Manuali prelo. 3. num. 8. Suarez. Hurt. Ariana; Averia sæpe cit. Dand. 3. de Anim. digress. 39. Onuphr. de An. disp. 2. p. 1. q. 3. dub. 1. & ex nostris ferit videtur Hiribar. tract. de actibus humanis disp. 20. sect. 4.

303 Dicimus, probabilis esse hos appetitus non esse realiter distinctos; hæc conclusio non obviat doctrine Scoti in 3. d. 24. cit. & concupiscibile magis voluntati, solum lit. G. ait quod irascibile, quam in voluntate, in hæc enim habent solum distinctionem obiectivam, in illa habere etiam videtur distinctionem organorum, & comitatus, quod in voluntate illa distinctio non arguit distinctionem potentiarum, sed sicut idem intellectus dividitur in proportionem superiorum, & inferiorum, idem tendit in principia, & conclusiones, sic voluntas eadem potest tendere in objecta irascibilis, & concupiscibilis; at in d. 26. cit. videtur oppositum sustinere, unde rationes in contrarium solvit; quare nihil explorare habemus in Scoto de distinctione realium, & ratio erit, quia non sunt multiplicandæ potentie sine necessitate, quod autem in præsentibus non adest talis necessitas, patet ex solutione obiectorum. Tum quia appetitus rationalis

est, scilicet voluntas dicitur simul concupiscibilis, & irascibilis etiam secundum Thomilla, ergo appetitus sensitivus eodem modo se habebit. Nec valet disparitas assignata à Thomilla, ut est videre apud Complat. disp. 22. q. 2. quod voluntas sequitur eandem potentiam cognoscitivam semper, id est intellectum; idcirco habet idem obiectum cum intellectu, estque una, sicut intellectus, at appetitus sensitivus natus est sequi diversas potentias cognitivas, irascibilis enim sequitur phantasmata, concupiscibilis æstimativam: tum quia voluntas cum sit spiritalis, est elevatior, potestque habere obiectum universalis, at appetitus sensitivus, quia materialis est limitatus, non potest ferri in obiectum ita universale. Non valet, quia & sensus internus est unus, sicut intellectus ex quæst. præced. nec materialitas sensus oblat, quia sufficit, ut feratur solum in bonum delectabile, ubi voluntas etiam respicit bonum honestum. Tum quia sicut eadem potentia, quæ prosequitur bonum, habet etiam se avertere à malo, eadem quoque videtur esse, quæ se repellit malum impediens, atque enim actus repellendi est ordinatus ad consecutionem obiecti concepti, ergo sicut actus fugæ à malo non arguit distinctionem potentie, eo quia provenit ab eodem fine remoto, qui est acquisitio boni concepti, eadem ratione expulso mali offensentis à se non arguet distinctionem potentie irascibilis; quia ortum dicit ab eodem fine remoto, scilicet ad consecutionem boni concepti; hinc Suarez hoc totum probat ex illo Jacob. 4. *Unde bella, & litæ inter vos? nonne ex concupiscentiis vestris?* Nec sufficit dicere cum Thomilla ex hoc sequi solum subordinacionem harum potentiarum, non identitatem, cum non sit idem obiectum formale proximum. Non sufficit, quia sic ex quacumque diversitate obiectorum possent multiplicari potentie, quod est fallum; tum quia hæc diversitas obiectorum adhuc reperitur in concupiscibili, & irascibili voluntatis, & tamen non inferit talem distinctionem. Tum quia in naturalibus eadem gravitas est, quæ movet lapidem deorsum, & repellit impediëntia talem motum, & facit fugere à loco fursum, unde quia tendit naturaliter deorsum, fugit à loco fursum, & expellit à se quodlibet oblatulum impediens, ergo idem de appetitu dicendum; in quod magis patet ex solutione obiectivorum.

304 In opposit. argum. concupiscibilis se habet ut potentia passiva, quæ tendit ad obiectum quasi per modum recipientis, irascibilis ut potentia activa, quia respicit obiectum per modum agendi, acquirendo scilicet victoriam de illo, ergo sicut intellectus agens, & possibilis ex hoc capite sunt potentie distinctæ, ita concupiscibilis, & irascibilis. Tum 2. habent diversa obiecta formalia, scilicet bonum delectabile, & bonum arduum, irascibilis enim respicit offensens non sugiendo, sed impugnano illud, sive hæc objecta à diversis potentias sensitivis propofita, ex quo deducitur non esse objecta inadæquata, sed adæquata. Tum 3. multo se impediunt, nam dum concupiscibilis delectatur in bono delectabili, quandoque insurgit irascibilis ad impugnano oblatulum, & impugnano impedit delectationem boni, nulla autem potentia habet adum impeditivum sui ipsius in actu principali. Tum 4. ardens ita minuit concupiscitivam. Tum 5. habent diversa organa, quia concupiscitiva causat tristitiam refrigerando, & si dilatat in lætitia, hoc causat molliendo, ita vero dilatat exasperando, quia est accensus sanguinis circa cor, nequit autem idem organum simul moveri contrariis motibus; ergo si habent organa diversa, etiam erunt diversæ potentie; quæ ratio est Scoti in 3. d. 36. cit. Tum 6. adfunt autoritates Damasc. 3. hdei cap. 12. Niffeni lib. 4. Philol. cap. 3. & Aril. 3. de An. 46. & 2. de Anim. 27. & alibi, distinguens irascibilem à concupiscibili, & rationali. Tandem non videtur hæc distinctio adaptari posse appetitui vivo, gustativo, olfactivo, &c. quæ enim irascibilis potentia potest esse in oblatu, in auditu, & tamen adest concupiscibilis, ergo illæ potentie distinguuntur ad invicem.

305 Respond. ad 1. quicquid sit de assumpto, negamus diversitatem illam sufficere ad inferendam distinctionem potentiarum, quia idcirco irascibilis querit victoriam de offendente, ut possit acquiri bonum conceptum, eadem ergo potentia, sed diversis actibus, potest utrumque præstare, cum sit idem finis, ut patet in exemplo deducido de lapide pro gravitate tendente deorsum; nec verum est intellectum agentem, & possibilem esse potentias distinctas, ut disp. sequ. dicimus. Ad 2. etiam hæc diversitas obiectivorum adest respectu concupiscibilis, & irascibilis voluntatis, & tamen non inferit in voluntate, nisi diversitatem actuum; fallum quoque est appetitum sensitivum quod ad concupiscibilem moveri ab uno sensu interno, quod ad irascibilem ab alio, non enim datur hæc multiplicitas sensuum interorum. Ad 3. ait Doctor d. 26. citat. 8. *Contra illam opinionem*, in respon. ad 3. quod in hoc argumento admittuntur duo opposita; primum quod irascibilis sit impeditiva concupiscibilis, & per consequens contraria, & deinde quod defendat concupiscibilem propugnano, & tuendo illam à contrariis. Negamus igitur irascibilem per se impedire concupiscibilem, cum sit ordinata saltem remote ad consecutionem boni concepti; per accidens tamen potest impedire, quatenus debet ex potentia, quia una potentia est defensiva actus saltem potentie, & quod ab illa appetitur, irascibilis autem tota est propter conservacionem concupiscibilis; tum quia idem concluderet de voluntate. Ad 4. similiter inferit diversitatem actuum, sicut si concupiscibilis esset tota intentata circa odium unius obiecti, tale odium impedit, et tunc se applicaret ad amorem alterius, nam inter actus aliquos est quædam con-